

Ze spisů: Explosion scolaire, Paris 1958: - Considérations sémantiques et pédagogiques sur "l'instruction générale fondamentale". In: Moderní pojetí základního vzdělání (Sborník projevů na semináři 22. - 25. 3. 1966 v Praze). Praha 1968. S. 72 - 82.

de CROUZAS Jean - Pierre (1663 - 1750)

Švýcarský farář a profesor filozofie, fyziky a matematiky, působící v Lausanne. R. 1724 se vzdal svého úřadu, protože odmítl podepsat souhlas s bernskou vládou ohledně reformované teologie. Opustil Švýcarsko a stal se hofmistrem prince Oranžského, později pak profesorem matematiky a fyziky v Groningen. R. 1735 se opět ujal svého profesorského místa v Lausanne. Šířil ve Švýcarsku filozofické a pedagogické ideje Johna Locka a některými z nich se pak nepřímou inspiroval i J. J. Rousseau. Byly to např. ideje o důležitosti výchovy v nejranějším dětství, o významu učitele a o potřebě reformy vyučování. Rousseau sám se ve svém "Emilovi" na "starého dobrého" Crouzase výslovně odvolává.

Spisy: Nouvelles maximes sur l'éducation des enfants, 1718. - Traité de l'éducation des enfants, La Haye 1722. - Pensées libres sur les instructions du bas collège, 1737.

CYGNAEUS Uno (1810 - 1888)

Finský pedagog proslulý svou koncepcí žákovských ručních prací zvaných "slöjd". Narodil se 12. 10. 1810 v Tavastehusu ve Finsku. Vystudoval na kněze a byl původně misionářem v bývalé ruské části Ameriky. Později se stal správcem finské evangelické církve v Petrohradě. R. 1861 byl jmenován vrchním inspektorem obecných škol ve Finsku a r. 1863 ředitelem učitelského ústavu v Jyväskylä. Při studiu pedagogiky byl zaujat pokusy filantropů s žákovskými ručními pracemi a zvláště též názory Pestalozziovými a Fröbelovými. Pestalozzi jej zaujal svým uplatňováním principu názornosti, Fröbel pak zejména svou teorií formálního vzdělání. Protože sám měl blízký vztah k rukodělným pracím, dospěl k myšlence ručních prací jako řádného vyučovacího předmětu, pro něž se ujal termín "slöjd". Nešlo mu, jako u Fröbelových dárků, o pouhé hravé zaměstnání, ale ani o cílenou řemeslnou přípravu pro povolání. Ruční práce měly u něho podobnou funkci jako ostatní vyučovací předměty: získávat znalosti a dovednosti, osvojovat si důkladnost, pořádek, pečlivost, čistotnost. K jejich popularitě přispělo ovšem i to, že žáci si zhotovovali různé užitečné či ozdobné předměty. Se svými snahami seznámil Cygnaeus širší pedagogické kruhy r. 1858 po své studijní cestě do Švédska, Dánska, Německa, Rakouska, Švýcarska a Holandska. Z jeho podnětu pak byly ruční práce od r. 1866 zavedeny na finských obecných školách jako povinný předmět pod názvem "slöjd", na učitelských ústavech pro budoucí učitele pod názvem "technická zaměstnání". Vyučování bylo zaměřeno na některou z těchto druhů rukodělné výroby: truhlářství, soustružnictví, řezbářství, kovářství, košíkářství, klempířství. Do světa se pak dostala tato metoda prostřednictvím letních kursů pro zahraniční učitele na Cvičné škole, založené Otto Salomonem ve Švédsku r. 1875. Odtud se rozšířila idea a praxe "slöjdu" do Evropy i Ameriky. Cygnaeus zemřel 2. ledna 1888 v Helsingforsu.

Č Á D A František (1865 - 1918)

Český filozof, pedagog a pedopsycholog, profesor pražské univerzity. Byl žákem filozofa Durďíka, získal doktorát filozofie a pro tento obor se také habilitoval jako vysokoškolský učitel.

Ve svém habilitačním spise "Noetická záhada u Herbarta a Stuarta Milla" (1894) projevil živý zájem o vědeckou filozofii. Svědčí o tom i jeho spolupráce v České myslí, kde po léta uveřejňoval rozhledy po filozofii, noetice a etice. Etice také věnoval spis "Etika individuální", vydaný dva roky po jeho smrti. Jeho filozofické stanovisko bylo nedogmatické, střízlivě probabilistické, klonící se spíše k pravděpodobnému řešení základních otázek než k víře v absolutní pravdy. Jeho kritický objektivismus jej přivedl k psychologii, zvláště pak psychologii dětské, jejímiž metodami zkoumal dětskou řeč a projevy dětské tvořivosti, zejména v oblasti výtvarné. V "Pedagogických rozhledech", které od r. 1903 redigoval, otevřel stálou pedopsychologickou rubriku. I když pedopsychologii nepřeceňoval, hájil názor, že bez ní se neobejde pedagogická teorie ani praxe. Proti Münsterbergovi, který odvozoval pedopsychologii z psychologie dospělých, zastával názor, že "pedopsychologie má za úkol konstatovati, které psychologické pochody jsou v dítěti a v jakém vývojovém stadiu se právě nalézají, má stanoviti a vysvětliti předstupně psychologického vývoje". Sám uveřejnil r. 1902 v "Pedagogických rozhledech" obsáhlou studii "Dětské kresby", po níž následovaly "Přehled studia dětské řeči", "Studium dětské řeči" (1906, 1908) a "Slovní poklad a charakter dětské řeči" (1908). U dětských kreseb zdůrazňoval hlavně jejich spontánnost. Byly mu obdobou dětské řeči, neboť v obou druzích projevu postupuje vývoj od jistého schematizování k výraznější individualizaci. Odmítal však názor, že primitivnost dětských kreseb spočívá v nedostatečném dětském nazírání a dětské představivosti. Příčinu viděl spíše v dětské neobratnosti a neznalosti technických pravidel. Dalšími svými pracemi - "Výzkum žactva" (1912) a "Rozpravy z psychologie dítěte a žáka" (1918) se řadí Čáda již do nové školy exaktní pedagogiky. Šíři jeho tematického zaměření dokumentují jeho studie "Psychologie výpovědi" (1911), "Experimentální šetření o abstraktních představách" (1917), "Studentská otázka a studentské sebevraždy" (1908), "Dětské sebevraždy" (1911), "Vývoj dětské schopnosti hudební" (1914), jakož i studie o pedagogických názorech Komenského (1906), Rousseaua (1912) a Amerlinga (1912). V závěru svých tří statí (původně přednášek pro středoškolské profesory) souhrnně nazvaných "Z psychologie žáka" a vydaných v roce jeho úmrtí, formuluje Čáda jako jakési svoje pedagogické krédo následující tři principy: "1. Vychovávati hromadně, a přece co možná dbáti individuality každého svého žáka. 2. Vychovávati jednotným postupem, a přece nepřehlížeti různosti období věkových a zejména choulostivé periody pohlavního dospívání. 3. Míti cíle a osnovu určené pro individua normální, a přece nezapomínati, že jsou tu jednak doby a chvíle odchýlné i že se vyskytnou také mezi žáky individua abnormní tak či onak."

Literatura: O. Chlup: Tschechische Pädagogik, 1907. - Týž: Vývoj pedagogických idejí v novém věku, 1925. - Tůma, J.: Za Fr. Čádou. In: Pedagogické rozhledy, 1919. - Kádner, O.: Dějiny pedagogiky, díl III., svazek III. Praha 1923.

Č A P E K Emil (1880 - 1960)

Doktor filozofie původem z Jičína. Narodil se 27. 12. 1880. Pedagogický publicista, překladatel a organizátor, angažovaný už od studentských let v radikálním mládežnickém hnutí. Vydával a redigoval Časopis pokrokového studentstva i jiná periodika a usiloval o reformu středního školství. Publikoval statistické rozbory stavu československého školství v období mezi oběma světovými válkami a uspořádal cennou anketu o problémech reformy středních škol, v níž se obrátil na stovku čelných kulturních osobností (byl mezi nimi i Karel Čapek, Otokar Fischer, K. H. Hilar, Alois Jirásek, O. Kádner, Vilém Mathesius, Arne Novák, Václav Příhoda, K. V. Rais, Antonín Sova, F. X. Šalda a desítky dalších univerzitních profesorů a vedoucích osobností veřejného života).